

OD POKLICNEGA SVETOVANJA K VSEŽIVLJENJSKI KARIERNI ORIENTACIJI: KORAK NAPREJ ALI NAZAJ?

Cela vrsta povojnih generacij Slovencev pozna izraz poklicno svetovanje, saj smo bolj kot ne skoraj vsi »šli skozenj«, z njegovo pomočjo zvedeli nekaj več o sebi in o svojih močnih področjih, bolj jasno pa smo tudi ozavestili svoje poklicne interese. Poznam kar nekaj vrstnikov, katerih študijsko pot, pa tudi poklicno izbiro je svetovanje odločilno zaznamovalo že v sedemdesetih in osemdesetih letih, kar daje slutiti uveljavljeno tradicijo te prakse pri nas. Kdaj pa kdaj je kak poskus usmeritve tudi zgrešil, še zlasti, ko je svetovalec ali svetovalka upošteval gole testne rezultate ali pa šolski uspeh in izhajal iz tega, česa otrok zagotovo ni zmožen, ne da bi ga uspel uvideti v celoti njegovega konteksta, njegovih zmožnosti in drugih kompenzatornih mehanizmov in se naravnal na to, česa vse je lahko zmožen!

Poklicno svetovanje se je z leti preimenovalo in rekonceptualiziralo v vseživljenjsko karierno orientacijo. Danes ga podpira kar nekaj institucij in »omrežij«; orodja, ki so zanj na razpolago, in izkušnje z njim pa med drugim predstavljamo v »sredici« tokratne številke.

Brigita Rupar vseživljenjsko karierno orientacijo v svojem prispevku opredeljuje kot tisto, ki pokriva dejavnosti, namenjene za pomoč posameznikom v različnih obdobjih njihovega življenja pri izbiri ustreznega izobraževanja, dopolnilnega usposabljanja in poklica oz. pri vodenju poklicne kariere. Navaja še, da »zajema informacije, nasvete, svetovanje, akcijsko načrtovanje in razvijanje veščin vodenja poklicne kariere«. Posameznika pri odločanju podpira pri tem, da odkriva svoje lastnosti, želje, interese, sposobnosti in vrednote in jih sooča z možnostmi, ki so mu na razpolago. Pri tem pa »išče tisto rešitev, ki predstavlja najboljšo možno ujemanje med lastnostmi in možnostmi«.

V zadnjem desetletju narašča pomen karierne orientacije tako v evropski kot nacionalni perspektivi in postaja del strategije vseživljenjskega učenja. Kot omenja Ruparjeva, pa bistvena dimenzija vseživljenjskega učenja nista le zagotavljanje posameznikovega blagostanja in socialne pravičnosti, kot bi kdo utegnil naivno verjeti, ampak tudi nezprosni gospodarski cilji. K tem vseživljenjska karierna orientacija prispeva »z izboljševanjem učinkovitosti in kakovosti izobraževanja, dopolnilnega usposabljanja in trga delovne sile, in sicer s prispevanjem k zmanjševanju osipa in s preprečevanjem razvijanja neustreznih veščin ter s posledičnim izboljšanjem produktivnosti«.

Zato ni naključje, da – kot zapiše Staša Bučar Markič – evropska politika v strategiji do leta 2020 načrtuje dvig konkurenčnosti na podlagi znanja in prav v vseživljenjski karierni orientaciji vidi »povezavo družbenih oziroma političnih ciljev po gospodarski rasti z osebnimi prizadevanji posameznika po fleksibilnosti na trgu delovne sile, ki jo le-ta doseže z večjo prilagodljivostjo in vseživljenjskim učenjem«.

To povezavo v polemični, a iskrivi razpravi problematizira Tone Simonič. Najprej jasno sooči zagovornike in nasprotnike koncepta vseživljenjskega učenja, družbe znanja in z njima povezanih konceptov, v nadaljevanju pa nakaže, kako misliti to – na videz nespravljivo – nasprotje prav na primeru karierne orientacije. Razpravo začne z navajanjem izjav pretirane vzhičenosti nad revolucionarnostjo teh konceptov, ki naj bi odpravili protislovje med delom in kapitalom po naslednji logiki: če človeškemu kapitalu podjetij priznavamo status kapitala, potem je treba njegovim nosilcem, to je zaposlenim, priznati tudi ustrezne korporacijske pravice (soupravljanje, udeležba pri dobičku). Pri tem pa se – navaja Simonič nasprotnike tega »optimističnega« pogleda na družbo znanja in koncepte vseživljenjskega učenja – spregleda, da se človek vse bolj »uči, izpopolnjuje in pozablja »po naročilu«, kakor pač trenutno narekuje trg dela. /.../ Nad njim nenehno visi Damoklejev meč vseživljenjskega učenja: tisti trenutek, ko se bo prenehal znova in znova dousposablјati ali resetirati, mu grozi trajna brezposelnost in izgon na rob družbe.

Tu ni mesta ne za kritičnost ne za poslanstvo, gre za goli preživetveni refleksi.« V taki perspektivi postane celo koncept opolnomočenja samo manever vsiljevanja osebne odgovornosti tja, kjer gre v resnici za strukturna neskladja.

Zato se Simonič provokativno vpraša: »Kaj je torej res: so državljanska vzgoja, finančna pismenost in poklicna vzgoja res »slabi«, nas poneumljajo in spreminjajo v poslušne avtomate? Ali pa je le nekaj resnice v govorjenju o opolnomočenju in večji pravici izbire?«

Simonič prav v zvezi s temi zahtevnimi dilemami vidi emancipatorni potencial »poklicne vzgoje« in jo postulira kot tisto, ki pomaga človeku preseči, da bi bil samo žrtev okolja in okoliščin, ki jih ne razume in nanje ne more vplivati. Poklicne vzgoje ne vidi kot vsiljevanje prepričanja o nujnosti prilagajanja trgu dela, pač pa kot sredstvo za to, da bo bolje razumel situacijo in svoj položaj v njej, ob tem pa uvidel priložnosti za poklicni in osebni razvoj ter za prevzemanje pobud. Pogoj za to pa je karierna orientacija, ki se postavlja na njegovo stran – na stran delavcev torej in ne delodajalcev in trga dela. »Naloga države kot regulatorja odnosov in zastopnika javnega interesa, ki je v bistvu le drugo ime za znosnost medsebojnih razmerij, je zaščititi šibkejšega. /.../ Že samo zaradi tega bi morali biti za takšno službo še posebno zainteresirani sindikati.« Pri tem pa se ne bi smeli le oklepiti tradicionalnih »pravic«, temveč bi si morali prizadevati za domišljene strukturne in sistemske ukrepe. Tako npr. Simonič v zvezi s kariernim načrtovanjem predlaga, da bi »država del sredstev, ki jih namenja prestrukturiranju podjetij in zavarovanju za primer brezposelnosti, lahko namenila v karierne sklade, ki bi skrbeli za to, da bi vsak, ne glede na to, ali je zaposlen ali nezaposlen, reven ali bogat, imel možnost izobraževanja.«

V luči takšnih pogledov pa dobiva karierno načrtovanje emancipatorno noto ne le z vidika skrbi za posameznikovo blagostanje, ampak tudi z vidika potenciala za pritiske na družbene vzvode za zagotavljanje družbene pravičnosti.

*Dr. Zora Rutar Ilc,
odgovorna urednica*